

II AUGĻAUGI UN OGULĀJI

SLIMĪBAS

ĀBEĻU KRAUPIS (*Venturia inaequalis*)

Izplatīta slimība augļu dārzos – slimības pazīmes novērojamas gan uz lapām, gan augļiem. Tā katru gadu izplatās visos Kurzemes reģiona dārzos. Izplatības intensitāte un bojājumu pakāpe ir cieši saistīta ar infekcijas materiāla atrašanos dārzā un tā tuvākā apkārtnē. Tas nozīmē, ka 2020. gada sezonā lapu plaukšanas laikā primārā infekcija būs daļēji atkarīga no kraupja inficētu lapu atrašanās konkrētā dārzā, temperatūras +15 - 25°C un nokrišņu mijiedarbības. Ja minētie faktori sakrīt par labu kraupja attīstībai, tad jaunie āboli dažkārt ir inficēti jau augļaizmetņu attīstības laikā (AS 71 – 72), bet pazīmes uz lapām vērojamas vēl agrāk. Vasaras periodā turpināsies sekundārās kraupja infekcijas attīstība, tai pārvietojoties no slimajiem augļiem un lapām uz veselajiem. Augļu uzglabāšanas periodā lēna slimības attīstība turpinās arī noliktavās.

ĀBEĻU MILTRASA (*Podospaera leucotricha*)

Kurzemes reģiona ražojošos augļu dārzos miltrasa nav bieži sastopama. Dažviet tās izpausmes vērojamas kādai noteiktai šķirnei gan uz ziedpumpuriem, gan lapām, gan augļiem. Uz augļiem veidojas rūsgans tīklojums, kurš viegli sajaucams ar citu slimību vai fizioloģiska rakstura simptomiem. Biežāk tā novērojama tikai uz stumbra atvasēm. Biežāk novērojama un līdz ar to kaitīgāka ābeļu miltrasa ir kokaudzētavās, jo dzinumi pārstāj augt. 2020. gada pavasarī slimībai lielākas iespējas sākt izplatīties būs karstā un sausā laikā. Arī dārzos, kuros bojātie dzinumi ābelēm nebūs apgriezti, jo infekcijas ierosinātājs pārziemo inficēto dzinumu pumpuros.

BUMBIERU-KADIĶU RŪSA (*Gymnosporangium sabinae*)

Kurzemes reģionā slimības pazīmes uz bumbieru lapām, retāk uz augļiem, sastopamas ļoti bieži, novērota pat 100% lapu infekcija. Visvairāk bumbieru-kadiķu rūsa ir izplatīta mazos piemājas dārzos, bumbierēm pilsētās pie privātmājām un apstādījumos. Laika apstākļu sakritības pēc ļoti reti novērots, ka slimības pazīmes reiz sākušas dārzā izplatīties kādā sezonā pēkšņi neparādītos. Pirmās pazīmes parasti uz lapām jau meklējamās drīz pēc ziedēšanas, augļaizmetņiem tikko sasniedzot 10 mm diametru (AS 71). Turpmākā izplatība būs intensīvāka, ja joprojām pieturēsies vasarai vēss un mitrs laiks. 2020. gadā pirmās pazīmes būs vērojamas dārzos, kuros infekcija bija iepriekšējā gadā (slimības pazīmes bija visos apsekotajos dārzos), kā arī uz bumbierēm, kuru apkārtnē aug inficēti kazaku, Ķīnas vai Virdžīnijas kadiķi.

ĀBEĻU, BUMBIERU KAITĒKĻI

ĀBEĻU ZIEDU SMECERNIEKS (*Anthonomus pomorum*)

Pirmais kaitēklis, kurš pavasarī, pumpuru briešanas laikā, vērojams augļu dārzos. Pieaugušie īpatņi (vaboles) pārziemo zemsedzē, mizas plaisās. 2020. gada siltajā ziemā tās būs pārziemojušas, bet pavasarī kaitēkļa pirmās aktivitātes un tālāko attīstību ietekmēs laika apstākļi – auksts un vēls pavasaris neveicinās vaboļu iznākšanu no ziemošanas vietām. Ziedpumpuru

izvirzīšanās laikā mātītes pumpurā iedēj oliņu – turpinoties kaitēkļa attīstībai, auglis neizveidosies. Ja, iestājoties siltam laikam, ziedpumpuru veidošanās laiks būs īss un augļu koki īsā laikā uzspiedīs, – bojājumu būs mazāk, jo kaitēklis dēj olas tikai pumpuros.

ĀBOLU TINĒJS (*Cydia pomonella*)

Kurzemes reģionā pirmie pieaugušie īpatņi parasti sāk lidot jūnija sākumā, lidošanas un arī olu dēšana maksimumu sasniedzot jūnija otrajā pusē. 2019. gada sezonā pirmie kaitēkļa tauriņi feromonu slazdā ielidoja jau maija beigās. Ja 2020. gadā šajā laikā būs kaitēkļa attīstībai labvēlīgi laika apstākļi – sauss un silts, – tad kaitēkļi sadēs daudz oliņu, no kurām šķilsies tinēju kāpuri, kuri savukārt sabojās jaunus augļus. Vēsā un mitrā laikā kaitēkļa invāzija paredzama mazāka, bet noteikti būs novērojama, jo zemsedzē pārziemojušie kāpuri agrā pavasarī būs iekūņojušies un izlidos jebkādos laika apstākļos.

BUMBIERU LAPU BLUSIŅA (*Cacopsylla pyri*)

Kaitēkļa pieaugušie īpatņi atrodami, iestājoties pozitīvām temperatūrām. 2019. gada pavasarī pirmās blusiņas konstatētas jau aprīļa pēdējā dekādē, bet maija sākumā uz vēl neatplaukušajiem pumpuriem - arī olu dējumi. Sezonā iespējama 3 - 4 paaudžu attīstība, tādēļ ražu negatīvi ietekmējoša kaitēkļa savairošanās 2020. gadā ir iespējama. Vairāk kaitēklis būs dārzos, kuros tas izplatījies iepriekšējos gados un kuros pieaugušie īpatņi būs labi pārziemojuši zemsedzē, uz apsūņojušiem stumbriem un mizas plaisās.

LAPUTIS (*Aphididae*)

Laputu koloniju izplatība pa lapām un jaunajiem dzinumiem visbīstamākā ir kokaudzētavās, bet to klātbūtne, protams, nav vēlama arī ražojošos stādījumos. 2019. gadā atsevišķos apsekotajos dārzos laputis bija bieži sastopamas. Kaitēkļa ziemojošā stadija ir ola, no tām 2020. gada pavasarī šķilsies kāpuri un, visu vasaru, attīstoties vairākām paaudzēm, kaitēkļi barosies augļu koku vainagos.

KAULEŅKOKU SLIMĪBAS

KAULEŅKOKU LAPBIRE (*Blumeriella jaapii*)

Slimība izplatītāka skābo ķiršu stādījumos. Nereti pirmās pazīmes novērotas jūlija pirmajā pusē, kad ogas tikko sārtojas (AS 81), bet 2019. gada sausajos laika apstākļos slimība bija mazizplatīta. 2020. gada sezonā slimības ierosinātāji agrāk inficēs kokus lietainā laikā, sevišķi dārzos, kuros inficētās, nesatrūnējušas lapas atradīsies apdobēs.

KAULEŅKOKU PELĒKĀ PUVE (*Monilinia laxa*)

Kurzemē pēdējos gados slimības pazīmes novērojamas salīdzinoši bieži, mazāk to ir izteikti sausajos pavasaros. Inficē gan ķiršus, gan plūmes, koki pastiprināti sveķojas. Slimības izplatību veicina bojāto zaru un bojāto jauno dzinumu atstāšana vainagā, bojātie zari neatdzīvosies.

Ja 2020. gada maijā, kauleņu ziedēšanas laikā, būs lietains laiks un gaisa temperatūra svārstīsies no +5 – 15°C, tad atkal būs vērojami zari ar sakaltušiem ziediem un lapām, kuri vasaras periodā nenobirst.

KAULEŅKOKU SAUSPLANKUMAINĪBA (*Wilsonomyces carpophilus*)

Kurzemes reģiona plūmju (biežāk) un arī ķiršu stādījumos izplatīta slimība, kuras pazīmes novērojamas galvenokārt uz lapām, bet iespējamas arī uz jaunajiem dzinumiem un augļiem. Ierosinātāji saglabājas dzinumos un pumpuros. Pirmās pazīmes 2019. gadā konstatētas jūnijā, jau augļu otrās nobires laikā (AS 73). Slimība būs izplatītāka un tās attīstība lielāka pērn inficētajos dārzos, un, ja 2020. gada vasarā ilgstoši pieturēsies lietains laiks. Arī sveķojošās brūcītes un mehāniskie zaru bojājumi veicinās slimības izplatību.

PLŪMJU RŪSA (*Tranzschelia pruni-spinosa*)

Kurzemes reģiona apsekotajos plūmju stādījumos slimība sastopama reti. Tās pazīmes augustā vērojamas uz atsevišķu koku lapām. Ja infekcija spēcīga, lapas var priekšlaikus nobirt. 2020. gada sezonā slimības pazīmes būs vērojamas dārzos, kuros aug rūsas inficēti dzeltenie vizbuļi (rūsas sēnes starpsaimnieki), un stādījumos, kuros slimība bija novērota iepriekšējos gados. Veģetācijas perioda otrajā pusē, sevišķi mitrā un vējainā laikā, infekcija no slimajām lapām var izplatīties uz veselajām.

KAULEŅKOKU KAITĒKĻI

ĶIRŠU-MADARU LAPUTS (*Myzus cerasi*)

Kurzemes reģionā plaši izplatīts kaitēklis, kura lielākās kolonijas parasti sastopamas uz saldajiem ķiršiem, bet atsevišķas vērojamas arī skābo ķiršu stādījumos. 2020. gada sezonā lielāka izplatība, attīstoties vairākām paaudzēm, būs vērojama dārzos, kuros kaitēklis bija izplatīts iepriekšējā sezonā, ja netika veikti nekādi ierobežošanas pasākumi.

EIROPAS ĶIRŠU MUŠA (ķiršu raibspārnbuša) (*Rhagoletis cerasi*)

Pieaugušo mušu izlidošanas laiks un intensitāte lielā mērā atkarīga no nokrišņu daudzuma ķiršu ziedēšanas beigās. Pieaugušiem īpatņiem (mušām) grūtāk vai pat neiespējami būs izlidot no ziemošanas vietām augsnē, ja tā būs sakaltusi vai arī pārmitra. Ja 2020. gada maija beigās - jūnija sākumā augsne būs viegli mitra, tad no kūniņām izkūņojušās ķiršu mušas dosies ķiršu koku vainagos, lai drīz uzsāktu oļiņu dēšanu uz jaunajiem augļiem.

PLŪMJU AUGĻU TINĒJS (*Cydia funebrana*)

Kurzemes reģionā ļoti plaši izplatīts un grūti ierobežojams kaitēklis. Pirmie pieaugušie īpatņi (tauriņi) izlido jūnija sākumā un to izplatība dārzā ar dažādu intensitāti parasti turpinās līdz augustam. Ja 2020. gadā pavasaris būs īpaši silts, tad pirmo tauriņu ielidošana feromonu slazdā iespējama maijā. Vasaras sezonā kaitēklis būs sastopams visos plūmju stādījumos. Ziemeļosie

kāpuri kokonos zemsedzē un koku mizas plaisās būs labi pārziemojuši un tie varēs turpināt rūpēties par populācijas attīstību.

**GAIŠĀ PLŪMJU ZĀGLAPSENE (*Hoplocampa flava*),
TUMŠĀ PLŪMJU ZĀGLAPSENE (*Hoplocampa minuta*)**

Kurzemes reģionā katru vasaru sabojā daļu plūmju ražas. Kaitēkļa pieaugušie īpatņi (tauriņi) sāk lidot plūmju ziedēšanas laikā, lai ziedos dētu oļiņas. 2020. gadā būs sastopamas, jo šoziem tikpat kā nebija sala, tādēļ kāpuri kokonos augsnē būs labi pārziemojuši.

AVENU, ZEMENU SLIMĪBAS

AVENU IEDEGAS (*Elsinoe veneta*)

Avenu stādījumos nereti sastopama slimība, kura biežāk novērojama mazās platībās. Siltā un mitrā laikā tā izplatās un attīstās ātrāk. Arī stādījumos, kuros infekcija saglabājusies no iepriekšējiem gadiem, iedegu pazīmes uz stublājiem būs redzamas. Minētie faktori, kopā ar konkrētās šķirnes ieņēmību vai izturību, arī būs noteicošie iedegu izplatībai 2020. gada vasarā.

PELĒKĀ PUVE (*Botrytis cinerea*)

Lietainās vasarās bieži sastopama slimība, kura bojā gan ziedus un jaunus dzinumus, gan ogas. Ražas vākšanas laikā, bojātām ogām paliekot stādījumā, rodas pelēkās puves perēkļi, no kuriem inficējas veselās ogas, jo raža nogatavojas pakāpeniski. 2020. gada sezonā slimības attīstību kopumā veicinās pārlieks mitrums, bet nozīmīga būs avenų stādījuma fitosanitārā tīrība.

AVENĀJU DZINUMU MIZAS PLAISĀŠANA (*Didymella applanata*)

Slimības pazīmes var atrast gandrīz visos avenų stādījumos. 2020. gadā izplatība stādījumā un slimības attīstība būs atkarīga no stādīšanas, mēslošanas un kopšanas paradumiem un iespējām. Nozīmīga ir infekcijas avotu klātbūtne, jo ierosinātāji saglabājas gan slimajās lapās, gan stublājos. Ilgstoši lietainos laika apstākļos jaunu slimības pazīmju rašanās būs intensīvāka.

ZEMENU LAPU BALTPLANKUMAINĪBA (*Mycosphaerella fragariae*)

Slimības pazīmes biežāk novērojamas vecākos stādījumos, jo infekcijas ierosinātājs saglabājas lapās un lapu kātos. 2020. gada sezonā slimības izplatība būs novērojama stādījumos, kuros iestādītas ieņēmīgas šķirnes, iestādīti inficēti stādi, kur no iepriekšējo gadu inficētiem stādījumiem neizvāca vecās lapas. Baltplankumainības attīstību veicina bieži nokrišņi.

ZEMENU LAPU BRŪNPLANKUMAINĪBA (*Diplocarpon earliana*)

Slimība inficē lapas, lapu kātus un paretam novērota arī uz kauslapām ziedēšanas laikā. 2020. gadā biežāk būs novērojama vecākos stādījumos, kuros inficētās lapas rudenī nav aizvāktas no zemeņu platības. Attīstību pastiprinās nokrišņi un gaisa temperatūra no +15 -25°C.

AVENU, ZEMENU KAITĒKĻI

AVENU ZIEDU SMECERNIEKS (*Anthonomus rubi*)

Kaitēklis bojā zemeses un avenes. 2020. gada pavasarī no augsnes virskārtas vai zemsedzes iznāks pārziemojušās vaboles, lai turpinātu attīstību, iedējot oliņas neatplaukušos ziedpumpuros. Pirmie redzami bojājumi, aizgrauztu ziedkātiņu un neatplaukušo ziedu veidā vērojami zemeņu stādījumos, bet vēlāk jūnijā - avenu stādījumos. Kad minētie bojājumi redzami, tad kaitēkļa ierobežošanas pasākumi jau ir nokavēti.

DĀRZA VABOLE (*Phyllopertha horticola*)

Kurzemes reģiona augļu dārzos, parku un piemājas zālienos bieži sastopamas vaboles. Atšķirībā no maijvabolēm un sprakšķu vabolēm, to attīstība no olas līdz pieaugušam īpatnim notiek viena gada laikā. Vaboļu barošanās ar augļu koku un ogulāju lapām un augļaižmetņiem katru gadu īslaicīgi tiek novērotas jūnijā, bet līdz šim tā nav bijusi ekonomiski nozīmīga. Savukārt kāpuri līdz vēlam rudenim barojas ar zālaugu saknēm, augsnē pārziemo un pavasarī turpat iekūņojās. Uzmeklējot kāpurus augsnes virskārtā, ar tiem barojas eži un vārnveidīgie putni. 2020. gadā vaboles noteikti jūnijā izlidos un turpinās attīstību, jo ziemā sasalusi uz dažām dienām bija tikai augsnes virskārta un kāpuri veiksmīgi pārziemoja.

ZEMENU ĒRCE (*Phytonemus pallidus*)

Zemeņu ērce ir plaši izplatīta, bet ekonomiskais nozīmīgums ir lielā mērā atkarīgs no laika apstākļiem. Gaisa temperatūrā zemākā par +16°C to aktivitāte kļūst zemāka, un arī lielā karstumā kaitēkļi neattīstās. Blīvāka ērcu izplatība novērota vecākos, kā arī sliktāk koptos stādījumos, jo pieaugušās ērces pārziemo pie lapu kātu pamatnes. Ja augi ir stipri ērcu novājināti, tie nepārziemo aukstās ziemās, bet 2019/20. gada ziema Kurzemes reģionā bija pietiekami silta, lai pārziemotu gan zemeņu augi, gan ērces un pavasarī kaitēkļi turpinātu postošo darbību.

LAUKA MAIJVABOLE (*Melolontha melolontha*)

Kurzemes reģiona zemeņu audzētājiem maijvaboļu kāpuri nodara zaudējumus, jo tie nograuz zemenāju saknes. Ņemot vērā, ka viens kāpurs ar saknēm barojas vismaz 4 gadus, tad bojā aizgājušie stādi būs katru gadu. Augsne no maijvabolēm ir jāatbrīvo pirms zemeņu stādīšanas, jo, iestādot augus kāpuru invadētās platībās, stādi nīkuļos, vai, visticamāk, neizdzīvos.